

Katalog české vizitkové fotografie

Díl I, doba předsecesní (1859 – cca 1892)

verze 1.3

Radek Ocelák

foto@podoby-predku.cz

Historie verzí

verze **1.0** – 11. 2. 2019

verze **1.1** – 7. 12. 2019 – mírné přecenění některých položek, cca 20 nových ateliérů

verze **1.2** – 18. 3. 2020 – doplněn vývoj módy, mírné přecenění položek, cca 10 nových ateliérů,
odstraněn nespolehlivý indikátor výskytu v secesním období

verze **1.3** – 23. 8. 2020 – mírné přecenění pražských ateliérů

Licence

Licence Creative Commons BY-SA: toto dílo smí být rozmnožováno v jakémkoli formátu, libovolně šířeno a upravováno, za podmínky uvedení původního autora a zachování stávající licence.

Summary

The present material is a draft catalog of Carte-de-visite photography in the area of what is now Czech Republic, in the pre-Art-Nouveau era (from 1859 to about 1892). It aims to provide an estimate in CZK of the collector value of CdV photographs by photographic studios and 4 subperiods (defined in combined terms of year and style).

Obsah

Historie verzí.....	1
Licence.....	1
Summary.....	1
1. Východiska.....	3
1.1. Fotografická vizitka jako sběratelský materiál.....	3
1.2. Faktory sběratelské hodnoty.....	3
1.3. Formáty.....	4
1.4. Cenotvorba a upozornění.....	4
2. Periodizace vizitkové fotografie.....	5
2.1. Kritéria periodizace.....	5
2.2. Periodizace.....	6
2.3. Shrnutí katalogových období.....	8
3. Ukázky.....	8
4. Katalog.....	26
Použité značky.....	26
5. Literatura.....	40

1. Východiska

1.1. Fotografická vizitka jako sběratelský materiál

Kabinetní a vizitková portrétní fotografie 19. století se jako objekt sběratelského zájmu pohybuje kdesi uprostřed na škále mezi jedinečností a masovou produkcí. Mezi individualitou uměleckých děl a osobních artefaktů (dokladů, dopisů...) na straně jedné a sériovou produkcí tiskových materiálů (knih, pohlednic, poštovních známek, etiket...) na straně druhé. S prvním pólem ji pojí jedinečnost portrétovaného subjektu a jako okamžitého fotografického zpodobení. K druhému pólu ji přibližuje rutinní charakter dobové živnostenské ateliérové produkce a využívání typizovaných kartonů jako podkladu fotografie. Do určité míry k němu směřuje i obvyklé rozmnožování výsledku: typickou ateliérovou zakázkou 19. století byla vizitková fotografie v 6–12 exemplářích určených k předávání v rámci společenského styku. (Samostatným tématem jsou v tomto masivněji rozmnožované vizitkové fotografie míst a známých osobností. Těm se v tomto katalogu v zásadě nevěnujeme.)

K tomu, co je na konkrétním artefaktu jedinečné, můžeme mít různé silný osobní vztah. To, co je na něm obecné, jej činí přístupným obecnému sběratelskému a poznávacímu zájmu a zakládá možnost jeho více či méně objektivního ocenění v rámci těchto zájmů. Jedinečnost vizitkové fotografie spatřujeme dnes nejčastěji v tom, že zachycuje cosi nebo kohosi z minulosti naší rodiny nebo jiné blízkce se nás dotýkající historie. Tato naprosto individuální hodnota je mimo jakékoli zobecňující, a zvláště katalogové zachycení. Je-li vizitka jedinou v rodině dochovanou fotografií naší praprababičky, bude pro nás obvykle neocenitelná bez ohledu na běžnost, rutinnost, masovost všeho ostatního, co na ní může sběratel spatřovat.

Tento katalog se záměrně, neboť nutně mívá se vším, co je na hodnotě vizitkové fotografie zmíněným způsobem individuální, a snaží se zachycovat její obecnost. Pokoušíme-li se tedy dále odhadnout sběratelskou hodnotu jednotlivých těchto artefaktů, jedná se nám vždy o hodnotu z pohledu sběratele, pro něž je zobrazená osoba v zásadě anonymní a který k fotografii nemá ani žádný další blízkce osobní vztah. Ačkoli je snad něco takového u sběratelského katalogu samozřejmé, považujeme za vhodné toto zdůraznit vzhledem k mimořádné důležitosti, kterou konkrétní naše pojednávané předměty mohou mít pro zcela úzký, nám většinou neznámý okruh osob.

1.2. Faktory sběratelské hodnoty

I po uzávkování zmíněných individuálních hodnot pochopitelně zůstává množství faktorů, jimiž může být sběratelská hodnota – a katalogová cena jako její nedokonalý odhad – ovlivněna. Popíšme proto typický případ, na který se v tomto katalogu orientujeme: je jím vizitková fotografie jedné (jak už řečeno, v zásadě neznámé) osoby, v běžném pojetí živnostenského portrétní (v kvalitativním rozmezí od dobrého po rutinní; portrétem je tu míněno i zobrazení celé postavy) a v dobré kvalitě dochování fotografie i podkladového kartonu – nanejvýš s lehkými známky opotřebení. Jednotlivé možné kontrasty k tomuto vymezení očekávatelným způsobem předznamenávají jak pozitivní, tak negativní odchylku od standardního katalogového ocenění. Její přiměřené vyčíslení pro jednotlivé případy necháváme na soudnosti uživatele toho katalogu.

Očekávanou hodnotu vizitky zvyšují nebo mohou zvyšovat:

- tematické neobvyklosti snímku, žánrové, kostýmní, žertovné, místopisné apod. prvky (jež však zároveň snímek posouvají poněkud mimo rozsah tohoto katalogu)
- znalost konkrétního určení zobrazené osoby (ovšem s nezbytným ohledem na důvěryhodnost popisu)
- vyobrazení známé osobnosti (které však zároveň znamená pravděpodobnost masového rozmnožení daného snímku, působící směrem opačným)
- nevšední fotografické kvality portrétu
- mimořádná kvalita dochování (intaktní stav)
- neobvyklosti úpravy fotografie a kartonu
- zajímavost z hlediska sběratelsky oblíbených témat typu móda, šlechta, fauna, vojsko...

Očekávanou hodnotu vizitky snižují

- nekvalitní portrétní práce a další zpracování vizitky (pokud nejsou dokladem nejranějšího fotografického provozu)
- špatné dochování (silnější opotřebení, poškození vinou nevhodného skladování, někdejší ostřížení kartonu za účelem umístění v rodinném albu)

Mimo tuto variabilitu je klíčovým limitem tohoto katalogu především velmi omezená jemnost kategorizace. Členění do čtyř předsecesních časovo-stylových period, jež pro účely katalogu vymezujeme, je z pochopitelných důvodů nezpůsobitelné zachytit detaily vývoje jednotlivých ateliérů a detailnější rozdíly ve sběratelské hodnotě jejich artefaktů. Katalogová cena je vždy **odhadem ceny pro relativně nejběžnější typ nebo typy z produkce daného ateliéru v daném období**. Nezahrnuje vzácnosti, pro jejichž pojednání nemáme z podstaty věci v této fázi poznání dostatek spolehlivých informací. (Analogií mohou být např. katalogové ceny poštovních známek, kde teprve pokročilejší a detailnější katalogy přinášejí informaci o existenci vzácných variant obrazu nebo zoubkování na daném, jinak běžném typu.)

1.3. Formáty

V kategorizaci a cenových odhadech se tento katalog soustředí na fotografickou vizitku, tj. formát fotografického portrétu a kartonu o rozměrech cca 65 x 105 mm (variuje především užší rozměr, a to cca v rozmezí 61–68 mm). Jedná se o první skutečně masově (od roku 1859) rozšířený formát portrétní fotografie, jednoznačně kvantitativně převládající nejméně po celé předsecesní období a pravděpodobně až do doby 1. sv. války (nástup fotopohlednicového formátu). Formát tzv. kabinetky o rozměru cca 106 x 166 mm, s nímž se vizitka často terminologicky směšuje, přes uvedení již roku 1867 nebyl v předsecesním období pro vizitku kvantitativní konkurencí (vzhledem k podobné funkci při podstatně vyšší ceně). Tím méně jí byly ostatní, z dnešního pohledu atypické a přinejlepším dočasně populární, formáty. Vzhledem k původu vizitek a ostatních formátů v týchž ateliérech může tento katalog sloužit jako vodítko i v oceňování těchto ostatních formátů. Jedná se však pochopitelně o vodítko pomocné, nutně ignorující všechna specifika těchto formátů vůči vizitce jako formátu dominantnímu.

1.4. Cenotvorba a upozornění

Ceny uvedené v tomto katalogu jsou nutně **nedokonalým odhadem** sběratelské hodnoty pojednávaných artefaktů. Odrážejí autorovu nejlepší znalost věci v době přípravy příslušné verze katalogu, s ohledem na běžnost a vzácnost jednotlivých typů a na známé či předpokládané sběratelské postoje k nim. Katalog je, pokud je autorovi známo, prvním pokusem o takto obecné uchopení pojednávaného předmětu, a proto přinejmenším u jeho raných verzí je nutno počítat i s **velmi vážnými nepřesnostmi** v poznání faktické a sběratelské situace. V případě zjištění takových nepřesností může v další verzi katalogu logicky následovat úměrná **změna jednotlivých ohodnocení**.

Katalogové ceny mohou tedy být pouze autorovým **nezávazným doporučením** v oceňování příslušných artefaktů v rámci sběratelských transakcí. Samy o sobě **nezakládají smluvní vztah žádného druhu ani práva nebo povinnosti autora nebo jakékoli jiné strany** s ohledem na pojednávaný předmět.

Chyby zápisu a sazečské chyby jsou vyhrazeny.

2. Periodizace vizitkové fotografie

2.1. Kritéria periodizace

Datování konkrétní vizitkové fotografie může být obtížná záležitost. Pouze u malé menšiny existujících vizitek je ze samého kartonu nebo z důvěryhodného popisku znám konkrétní rok původu fotografie. Tyto roztroušené informace však ve svém souhrnu umožňují časově zakotvit stylovou periodizaci vizitek (jak na úrovni celého fotografického „ekosystému“, tak na úrovni jednotlivých ateliérů, jež máme však z tohoto hlediska zpracovány jen ojedinele). Takto vzniklá periodizace pak zpětně umožňuje přibližnou dataci časově neurčených vizitek. Míra úspěšnosti takové datace na obecné, „ekosystémové“ úrovni není absolutní. Období typičnosti jistého vizitkového stylu není ostře ohraničené: jednotlivé styly mohou v praxi různých ateliérů po jistou, třeba i dlouhou dobu přetrvávat do stylových období následujících. Toto „přeznívání“ stylu je výrazně obvyklejší než předjímání; jinými slovy, vizuální styl vizitkové fotografie zpravidla rychleji nastupuje, nežli mizí. Zatímco tedy přítomnost stylových prvků určuje nejpravděpodobnější období vzniku, v určování „okrajů“ této pravděpodobnosti vystupuje asymetricky. Udává spíše *terminus post quem* (tj. kdy nejdříve mohla vizitka vzniknout) nežli *terminus ante quem* (kdy nejpozději). Exaktnější vymezení je pak možné pouze na základě zmapování činnosti konkrétního ateliéru.

Z těchto důvodů je naše katalogová periodizace vizitkových fotografií založena na kombinaci časového a stylového kritéria. Stejně jako cenové odhady v tomto katalogu předpokládají běžný živnostenský portrét a dobrou záchovalost fotografie i kartonu, tak jeho periodizační kategorie předpokládají soulad roku vyhotovení se stylem pro něj typickým, popřípadě stylové řazení fotografie časově neurčené. Jedině takový přístup umožňuje přisoudit orientační ceny celé mase převážně nedatovaných vizitek domácí provenience. Výjimky – vizitky se spolehlivou datací a v časově netypickém stylu – pochopitelně existují, řadíme je však na úroveň detailu, o jejíž postižení se v tomto katalogu nemůžeme prozatím ani pokoušet. Podobně obtížná je jakákoli systematizace ateliérově neoznačených snímků (včetně snímků na generických kartonech „Visit Portrait“ apod.).

Důležitým doplňkovým vodítkem fotografické datace je dobová móda účesů a oděvů (především ženských), jejíž vývoj se v naší periodizaci pokoušíme alespoň v hlavních rysech postihnout také. I zde se dá předpokládat, že nástup jakékoli módy je v principu rychlejší než její ústup.

Některé obrazové a technické prvky vizitkové fotografie na své soustavnější zohlednění v obecné a naší katalogové periodizaci vizitek teprve čekají. Patří k nim především fotografická technika ve svém vývoji a v rozsahu od způsobu portrétní práce po chemii a technologii uchovávání obrazu.

Zatímco následující stylový popis se pokouší postihnout vývoj vizitkové fotografie v pětiletých, mechanicky počítaných intervalech, výsledná katalogová kategorizace toto členění redukuje do menšího počtu období na základě stylové soudržnosti a sběratelských ohledů.

2.2. Periodizace

1. polovina 60. let 19. století (katalogové období O1)

Období bleskového šíření fenoménu vizitkové fotografie u nás. Snímky celé nebo tříčtvrteční (sedící) postavy (i skupiny). Vzhledem k tomuto způsobu zobrazení a nevelkému rozměru tváře je značná část pozornosti upřena k oděvu: u žen panuje výrazná móda krinolín a rukávů rozšířených v oblasti předloktí (vzor Garibaldi), u mužů cylindry a vzájemně kontrastní kalhoty a plášť (popř. i vesta). Pláště mají v tomto období obvykle délku nad kolena až ke kolenům (v kontrastu ke kratším sakům pozdějších období). Variantou je slovansko-vlastenecká čamara nebo (jako i kdykoli později) uniforma. U mužů jsou časté licousy, u žen (především starších) doznívá móda vlasů hladce sčesaných k uším a přes ně (zcela dominantní v předchozím daguerrotypickém období), u nejstarší generace žen i móda čepců uvazovaných pod bradou.

Karton fotografie je v přírodní bílé barvě, označení ateliéru na reverzu (někdy razítkem či nálepkou) je zpravidla drobné a střízlivé, umístěné na střed kartonu.

2. polovina 60. let (katalogové období O1a)

Přetrvává typ celé a tříčtvrteční postavy, běžnějším portrétním typem se však stává „bysta“, s úpravou v ohraničeném oválu nebo „do ztracena“. Oproti pozdějším portrétním obdobím je v této době portrét relativně drobný, umístěný na střed vizitky. Karton je nadále přírodně bílý, označení ateliéru na reverzu nadále drobné, postupně však typograficky odvážnější nebo zdobné ve stylu „druhého rokoka“.

1. polovina 70. let (katalogové období O2)

Po vyčerpání vizitkové konjunktury 60. let se významně redukuje počet ateliérů. Doznívají starší portrétní typy (postava, a tím spíše skupina, je nadále na vizitkách – v konkurenci kabinetek – typem menšinovým), objevuje se bysta v celoplošném obdélníku (namísto staršího oválu nebo úpravy „do ztracena“) a ohraničení tenkou (někdy červenou) linkou po okraji averzu. Vedle přírodně bílých kartonů se objevují lesklejší bílé a přírodní žlutohnědé, později i kartony pastelových a dalších výraznějších barev. Označení ateliéru na reverzu se postupně mění od centrálního k celoplošnému.

Konec 60. let byl v ženské módě charakteristický zúžením šatové siluety, kde symetrickou širokou krinolínu nahrazuje tzv. honzík v zadní části figury. Tato proměna není na dobových vizitkách příliš

patrná, protože žánr figury tou dobou již převážně ustoupil detailnějšímu portrétu v rozměru bysty. Analogickou proměnu však prodělal dámský účes: ten se taktéž při pohledu zpředu zeštíhluje a hmota účesu se přesouvá z oblasti uší (které zůstávají odhaleny) do oblasti týlu; zde se objevuje množství sofistikovaných kreačí, jejichž společným jmenovatelem je vzpínání do prostoru za temenem.

Po celou dobu historické fotografické produkce však platí, že vyhraněná oděvní a účesová móda se důsledně realizuje u majetných vrstev, zatímco u žen ze středních a nižších – jsou-li fotografovány – jde zpravidla o kompromis módního ideálu s hmotnou realitou. Zároveň obecně platí, že móda mužského oděvu a úpravy hlavy je setrvale střídmejší než ženská a k datování snímku většinou příliš neposlouží.

2. polovina 70. let (katalogové období O2)

Vizitkový útlum a pomalý rozvoj stylových tendencí předchozího období. Menšinový výskyt barevných a vypouklých kartonů, ojediněle černý karton, plošný a zdobný potisk reverzu s hojným zobrazováním získaných medailí.

1. polovina 80. let (katalogové období O2/O3)

Výrazný nástup černých kartonů a zlatého potisku na kartonech černých i jiných. Od této doby nadále jsou používány výrazně silnější kartony než dosud. Rovnováha obdélníkového a oválného portrétního zobrazení. Nadále hojně zdobené a celoplošné reverzy kartonů.

Osmdesátá léta jsou dobou opticky nejužšího sešňorování ženské figury pomocí korzetů a těsně krejčovsky (do podoby přesýpacích hodin) vypracovaných, ke krku upnutých živůtků či kabátků. Hlavní hmota dámského účesu nadále zůstává v oblasti horního týlu, oproti dřívějšímu prostému sčesání z čela se ale zcela dominantními stávají ofiny, někdy s širokým založením i na spáncích. Ramenních vycpávek se dosud nepoužívá, nasazení rukávů v rameni může však být zvýrazněné, někdy při čelním pohledu až „špičaté“. Černé kartony, ofiny a vypasované kabátky společně vytváří specifickou vizualitu kartonových fotografií, která je pro tuto dobu zcela charakteristická.

2. polovina 80. let (katalogové období O3)

Trvání černých kartonů, zlatých potisků na černém i bílém podkladu, častý je červený potisk na bílém kartonu. Obdélníková preference v portrétním zobrazení (ústup oválů), ostré ohraničení zcela převažuje nad úpravou „do ztracena“. Převládá ještě těžký, zdobný a plošný potisk reverzu včetně získaných ocenění, objevuje se však již typ lehčího diagonálního označení reverzu s výrazně redukovanou informací i ornamentem – první náběh k pozdějšímu secesnímu tvarosloví.

1. polovina 90. let (katalogové období O3/secese)

Téměř úplně mizí černé kartony, ustupují těžké zlaté potisky a postupně se prosazuje odlehčený diagonální potisk, často „psaným“ fontem (oproti klasicistním tiskacím fontům staršího období). Koncem období se místo zlaté objevuje zelený potisk, který je základním prvkem nastupujícího secesního stylu. Dalším jeho projevem je rychlý nový nástup úpravy „do ztracena“ (v předchozím období 80. let zcela menšinové). Běžné jsou však dosud předsecesní dekorace s využitím medailí a erbů.

Objevuje se také potiskový typ „sevřeného seskupení údajů“, často vychýleného z centrální pozice reverzu, vyskytující se v praxi pouze některých ateliérů (např. Eckert, Picek, Kolínský, Langhans...) a až do počátků 20. století ignorující převažující stylové trendy.

2. polovina 90. let (předpokládané katalogové období secese)

Nad starším tvaroslovím potisků se dále prosazuje a postupně získává převahu secesní dekorativnost: odmítnutí vizuální historizace (tvarů klasicistních, rokokových, klasických stabilních fontů, erbů...), medailí, zlatého písma a ořízky ve prospěch moderních, někdy až výstředních fontů psaných nebo bezpatkových, diagonálních nápisů, převážně zeleného (zřídka modrého nebo fialového) potisku, florálních křivek a dekorací, jakož šrafovaného podkladu. Téměř veškeré portréty této doby jsou v úpravě „do ztracena“. Pochopitelně se jedná o období mnoha stylových kombinací, v nichž některé prvky vizitkových kartonů vizuálně odkazují do minulosti, zatímco jiné drží krok s nastupující secesí. Běžným se stává slepotisk.

Z ženského účesu touto dobou již zmizely rovně střižené ofiny a typickou úpravou se stává jemné zkadeření vlasů nad čelem a spánky. Dámské figuře dominují zdůrazněná (i vycpaná) ramena a rukávy široce tvarované v oblasti paží. Materiály se zdají obecně lehčí a světlejší než v období 80. let, trvá však dosud upnutí šatů ke krku.

1. polovina 0. let (předpokládané katalogové období secese)

Období převažující secese. Není přitom zcela výjimečné udržení starších podob především u konzervativních ateliérů (např. Eckert) a starších regionálních ateliérů (které např. na kartonech podržují přehlídku svých ocenění).

2. polovina 0. let (předpokládané katalogové období pozdní secese)

V nadále převažující secesi zeleného či modrého ladění je vizuální novinkou především nástup šedomodrých kartonů s modrým potiskem na reverzu (a někdy zároveň bílým na averzu). Koncem období přicházejí do módy podklady v kartonové hnědi.

Kyvadlo dámské účesové módy okolo roku 1910 dospělo od úzkých, dozadu a vertikálně tvarovaných účesů 70. a 80. let až k důrazu zcela opačnému, totiž k horizontálně výrazným, spíše dopředu hlavy soustředěným účesům typu „letišť“. V téže době konečně nastává v ženském oděvu uvolnění krku. Jako vždy jsou nositelem změn mladá žena a módní tvarosloví předchozích dob se déle udržuje na snímcích těch starších.

10. léta (předpokládané katalogové období pozdní secese/republika)

Doznívání secese je uspišeno vizuální střídmostí související s podmínkami 1. světové války.

20. léta (předpokládané katalogové období republika)

Období republiky. Proměna vizitkových kartonů v duchu civilismu a grafické moderny.

2.3. Shrnutí katalogových období

O1 – typ vizitková postava (i skupina) 1860 až 1865

O1a – typ vizitková bysta v oválu či „do ztracena“ 1865 až 1870

pozn. za přechodný typ **O1/O1a** možno považovat jednak rané bysty, jednak postavy odkazující úpravou kartonu na druhou polovinu dekády

O2 – typ portrét (bysta, postava) 1870 až 1880/85

O3 – typ portrét (bysta, postava) 1880/85 až cca 1892 – období zlatých potisků a častých černých kartonů

(S – secese, pozdní secese, republika – nekatalogizováno)

3. Ukázky

76118

Photographie
von
EMIL POPP
in
CARLSBAD
Phot. zur den evangel. Kirche.

76136

Photographisches
ATELIER,
kleine Alster am Ring,
No. 487, St. Petersburg.

76126

Photographie
von
Karl F. Gitterlich
in
Königsgrätz.

7612

Photographisches Atelier
von
A. THIELE
TEPLITZ
Schönau No. 60 zur Harfe.

*Marianne Anna Poppmüller
geb. in Oppermann.*

Ukázka vizitek katalogového období O1

76/50

M. L. WINTER
Photograph
PRAG
Graben 988

N. 5406

75/97

Die Originalplatte wird 1 Jahr aufgehoben und kann
hievon jederzeit nachbestellt werden.
N. 304.

Thiele, Teplice, Saaz.

76/53

PROGNAPHISCHES ATELIER
A. ŽÁK
N. 600
GOLD-KAMM
KINGST DER TEINIKKE

WINTER 1863

76/55

Ukázka vizitek katalogového období O1

A. STRETTI.

FOT. LAHELM PRAG, MARKTGASSE 306.

Ukázka vizitek katalogového období O1

Ukázka vizitek katalogového období **O1**

Ukázka vizitky katalogového období **O1a**

Ukázka vizitek katalogového období O1a

Ukázka vizitek katalogového období O1a (resp. přechodný typ O1/O1a)

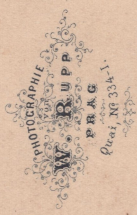
60/2

Ant. Beran
fotograf
V PRAZE, IN PRAG,
na Karlovém náměstí am Karls-Platz
— 558—II.

60/1

Typické účesy 60. let.

Ukázka vizitek katalogového období O2

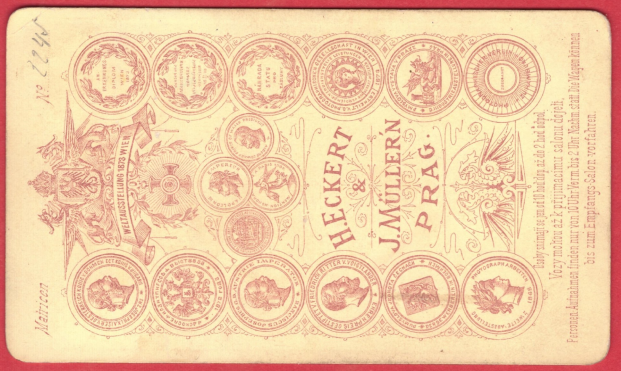
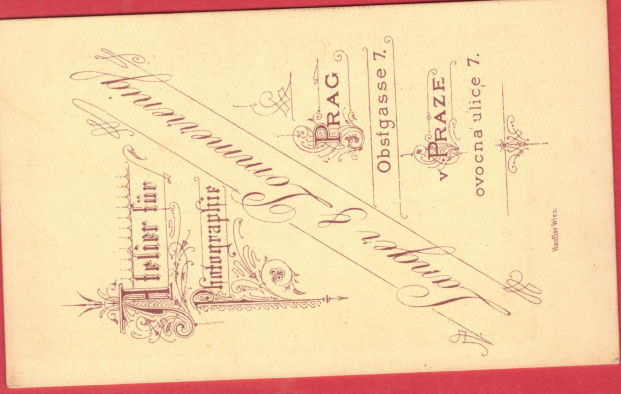
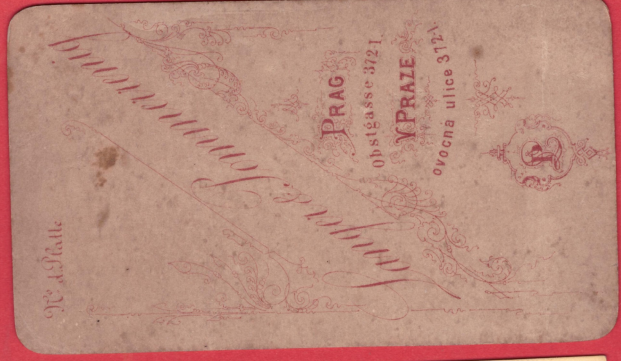
Ukázka vizitek katalogového období O2

Ukázka vizitek katalogového období O2

Ukázka vizitek katalogového období O2

Typické účesy 70. let

Ukázka vizitek katalogového období O3

Ukázka vizitek katalogového období O3

Ukázka vizitek katalogového období O3

Typické oděvy a účesy 80. let

Ukázka vizitek katalogového období O3, typ reverzu „sevěné seskupení údajů“

Ukázka vizitek období secese

Ukázka vizitek období secese

Ukázka vizitek období pozdější secese

Ukázka vizitek období pozdní secese/republiky

4. Katalog

Použité značky

80 – cenový odhad v Kč

* – řídký výskyt, cenu neodhadujeme

(*) – pravděpodobný výskyt, cenu neodhadujeme

x – nevyskytuje se

(prázdné pole) – informace chybí nebo výskyt není předpokládán

A – doložené přetrvávání ateliéru do secesního období; ceny pro toto období neodhadujeme

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Beroun	Josef Husák					90
Beroun	F. Volinský					80
Beroun	Zelený		200	(*)		
Brno	Ferdinand Brožek		230	150	x	x
Brno	Michael Faden					70
Brno	J. B. Gratzner					80
Brno	Vilém Hirsch					70
Brno	J. Kunzfeld	dříve viz Praha			70	60
Brno	Antonín Mayssl		250	170	120	
Brno	Carl Pietzner	množství filiálek po r. 1900				30
Brno	L. Quittner			160		
Brno	J. Müller			140		
Brno	Rafael	zprvu též Ateliér Rafael Karla Klíče; později filiálky Kroměříž, Prostějov, Rosice, Vyškov	200	100	50	30
Brno	E. Schnepel					60
Brno	J. L. Šichan					60
Brno	Quido Trapp		*	160	110	90
Brno	Wildner		(*)	120	80	40
Broumov	Leopold Kahler					70
Břežany (?)	J. Weinroch		200			
Bystřice pod Hostýnem	Wichera					80
Čáslav	R. Habel					60
Čáslav	J. Purr					70
Česká Lípa	Max Köppe					60
Česká Lípa	A. Mayer				*	*
Česká Lípa	Joh. Picek				90	
České Budějovice	Bartoloměj Čurn (Czurn, Curn)			(*)	(*)	
České Budějovice	Čeněk Hrbek	později Klatovy, Plzeň	160	130		
České Budějovice	Florián Maschek		(*)	(*)		

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
České Budějovice	Adolf Pech	v 70. letech též se společníky Pech a Hrbek, Pech a Wolf	(*)	100	70	40
České Budějovice	Rudolf Preis		x	x	120	x
České Budějovice	J. Příbramský				x	70
České Budějovice	Jan Gustav Richter (und Sohn)		180	130	100	x
České Budějovice	Jan Nepomuk Ritter					70
České Budějovice	Johann Rundensteiner				90	70
České Budějovice	Rudolf Wendler					90
České Budějovice	Josef Woldan				120	80
Český Krumlov	Fr. Polak			150		
Český Krumlov	Josef Wolf					90
(Český) Těšín	Georg Bialoruski		200			
(Český) Těšín	Gustav Feyerabendt		200			
(Český) Těšín	Germann a Goldmann	též Gebrüder Goldmann, Edward Goldmann	200	140		
(Český) Těšín	Paul Cherny		200			
(Český) Těšín	Heinrich Jandaurek	též Opava			90	70
(Český) Těšín	Richard Jastrzembski		200	140	80	70
Dačice	V. Grilz					90
Děčín	F. Jungmann		150	120		
Děčín-Podmokly	Jungmann a Albert				90	
Děčín-Podmokly	Adolf Albert					80
Domažlice	Ignác Kranzfelder				100	80
Domažlice	Josef Tauber				100	90
Františkovy Lázně	Josef Prökl		180	140	120	
Františkovy Lázně	C. B. K. R. von Sternfeld	též později Cheb	160	120	80	
Frýdek-Místek	Ludwig Niemtschik					70
Frýdlant	A. Neuhäuser					70
Frýdlant	J. Köhler				80	60
Havlíčkův Brod	G. Dvořák				80	60

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Hodkovice nad Mohelkou	A. F. Branke		180	120	90	
Holešov	A. Mlodzik				90	80
Horšovský Týn	Ignác Kranzfelder					100
Hořice	Jan Pícek	těž Česká Lípa			80	
Hostinné	Anton Carl Pitzek	těž pobočka Janské Lázně	220	170		
Hostinné	Josef A. Staffa					80
Hradec Králové	K. Bitterlich		150	120	90	60
Hradec Králové	Adolf Russ	těž filiálka Chrudim	170	130	90	60
Hradec Králové	Julius Russ				90	60
Hradec Králové	A. Ženíšek					80
Cheb	Johann Lorenz Bergler		x	x	100	x
Cheb	Adolf Kristen		x	x	100	100
Cheb	Johann Theodor Meier	těž Mariánské Lázně, Františkovy Lázně	150	130	80	80
Cheb	Josef Prökl			(*)		
Cheb	C. B. K. R. von Sternfeld	těž Františkovy lázně	x	(*)	80	60
Cheb	Friedrich Weigend		x	x	x	80
Chomutov	Killiches					100
Chrudim	Eugene Bourdon		200	150		
Chrudim	František Gallat			150	100	
Chrudim	Karolína (Tietz-)Gallatová	těž sestry Gallatovy, těž Tietz-Gallat, těž filiálka Praha-Vinohrady		*	90	60
Chrudim	J. Krink	viz těž Praha-Vinohrady				40
Chrudim	Edm. Tietz	viz Karolína (Tietz-)Gallatová				
Jablonec nad Nisou	Ernst. J. Müller	těž Liberec				70
Jaroměř	Ludwig Lorenz	zprvu snad otec Josef Lorenz	200	150	80	60
Jaroměř-Josefov	Karl Zeleny				100	80
Jeseník	Fitz		200	150	120	100
Jeseník	J. Springer				(*)	(*)
Jičín	Fr. Hetschel		180	150		
Jičín	František Hora			*	*	
Jičín	Josef Pícek				80	40

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Jičín	Hugo Tichý		160	120		
Jihlava	Ferdinand A. Brožek				*	*
Jihlava	Staeger – Haupt				80	
Jihlava	Stastny				100	80
Jihlava	J. Ulrich a R. Pickarowitz					100
Jindřichův Hradec	Františka Baumruková		270	170		
Jindřichův Hradec	Bohdan V. Liška					80
Karlovy Vary	E. Anton		150	120		
Karlovy Vary	Emil Popp		180	120		
Karlovy Vary	M. L. Winter	filiálka Prahy	100	80		
Kladno	F. Šrotýř					70
Klatovy	Ignác Kranzfelder	filiálka Domažlic			100	80
Klatovy	Čeněk Hrbek		150	130		
Klatovy	František Kneifel				140	
Kolín	Jul. Domenegoni					100
Kolín	František Guld					90
Kolín	Vilém Jansa					100
Kolín	František (Vilém) Krátký		x	x	110	70
Kolín	A. Pinkas	těž Kutná Hora, Praha?			100	70
Kolín	Bohuslav Rafael	těž Josef Rafael				90
Kolín	Josef Šmíd				130	
Kolín	Heinrich Teichtner		180	140		
Kolín	Jindřich Veverka			150	120	
Králíky	A. F. Grifkovski		(*)	150	120	90
Krnov	Liebisch					(*)
Krnov	F. Sternitzky			160	130	
Kroměříž	Antonín Havlíček					90
Kroměříž	Wilhelm Sonntag			150	90	70
Kutná Hora	H. Dittrich		(*)	130	80	60
Kutná Hora	Josef Šteffel		x	x	x	80
Kutná Hora	bratří Výborný					70

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Liberec	Wenzel Ferdinand Jantsch		*	*	*	
Liberec	Hubert Ginzel				90	70
Liberec	Robert Haensel				90	
Liberec	Karl Karasek	těž Jablonec			100	
Liberec	Ernst. J. Müller	těž Jablonec				60
Liberec	Wilhelm Pfeiffer		180	140		
Liberec	Julius Schlegel	těž filiálky Česká Lípa, Cvikov, Nový Bor, Mimoň	170	110	80	
Libuň	J. Pařík			140	120	
Lipník	Kohut					90
Litoměřice	A. Porkert				100	80
Litoměřice	J. W. Rausch			130	100	
Litoměřice	F. Seidel				100	
Litoměřice	Arthur Voigt					*
Litomyšl	Antonín Dvořák		200			
Litomyšl	J. Zlabinger				100	
Louny	V. F. Dvořák					80
Louny	J. Vrba				100	
Luhačovice	Max Schön					80
Mariánské Lázně	Anton Güntner					90
Mariánské Lázně	Ernst Pflanz		200	150	120	100
Mariánské Lázně	Jerie a Massak			130	100	
Mělník	J. B. A. Weigner	dříve Praha				80
Mikulov	Josef Arnold	těž Arnold a Eberl	200	150	(*)	
Mikulov	Edmund Violand		(*)	(*)	140	(*)
Mikulov	Franz Elstner		x	x	x	90
Milevsko	Jan Jindrák		*	*		
Milevsko	Ottomar Pokorný			160		
Mimoň	S. Linke		170	130		
Mladá Boleslav	František Böger		200	150	90	70
Moravská Třebová	F. Brauner a F. Hinterreiter					90
Most	B. Stolz	těž Slaný			100	
Náchod	Eduard Hejzlar					90

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Náchod	Kolínský	Fridolín Josef, Petr Pavel		140	90	70
Náchod	Vefa Lindaurová					90
Náchod	Antonín Markl		200	150		
Náchod	Theodor Pozděna		250			
Nepomuk	Josef Schächtl				120	
Nový Bor	Gustav Görtler				90	
Nový Bydžov	A. Dunka				80	60
Nové Město na Moravě	Anton Mitschala				120	
Nymburk	Antonín Špoutil				80	70
Olomouc	F. Chytil					90
Olomouc	Anton Lublinski					100
Olomouc	Adolf Maretko					90
Olomouc	Pichler & Comp.		250	170		
Olomouc	H. Seeburger	těž Seeburger a Feja	250	180	100	70
Olomouc	Salomon Wasservogel	těž Opava, Ostrava, Krnov			100	70
Olomouc	E. Selinger				100	80
Opava	Vinzenz Carl Arnt					
Opava	Fl. Gödel					90
Opava	R. Heinrich	později Theodor Heinrich	250	150	100	80
Opava	H. Jandaurek	pobočka Těšína			100	70
Opava	M. Krumski				120	90
Opava	Leopold Munk	těž Krnov			130	
Opava	Josef Peterek			*	*	
Opava	Eduard Silberstein	těž Rožnov pod Radhoštěm			100	
Opava	Wenzel Trawnitschek				120	
Ostrava	August Rotter					90
Pardubice	František Bibl				120	
Pardubice	A. Glöckner					90
Pardubice	F. A. Kaucky					80
Pardubice	Josef Pírka					70
Pardubice	Ferdinand a Josef Schaffner					90

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Písek	A. Abelle		*			
Písek	Brunner (Karl, Konrád, Anna)		140	120		
Písek	August Liebelt		200	170		
Písek	Ottomar Pokorný	dříve Praha, Milevsko			100	80
Písek	Quast (Konrád Ferdinand, Jan Zachariáš, Karolina)	viz též Sušice			120	70
Písek	J. H. Steffel			160		
Písek	F. Svoboda			160		
Písek	Václav Šebele		250	200		
Písek	Jan Vavruška				100	70
Písek	J. Vrba			160		
Písek	Vilém Wietz					90
Plzeň	Otto Bielfeldt	později Praha	250			
Plzeň	Josef Böttinger	též Böttinger a Zýka		150	90	70
Plzeň	Dvořák a Roškota				90	70
Plzeň	Čeněk Hrbek	dříve České Budějovice, Klatovy; v Plzni též jako Salzmann a Hrbek, Hrbek a Roškota		100	90	70
Plzeň	Kotschanderle	později Kotschanderle a Ott	220	160	130	70
Plzeň	J. A. Mattas					70
Plzeň	F. Novák					70
Podbořany	F. Klier				140	
Polná	Antonín Klusáček		250	170	140	
Praha	Moritz Adler	později filiálky Benešov, Karlovy Vary			90	60
Praha	Bedřich (Friedrich) Anděl		230	170		
Praha	Jan Bartoš		200	150	90	80
Praha	Jan Benda	později též Mladá Boleslav	200	120	80	60
Praha	Antonín Beran	též Beran a Benda	240	140	90	80
Praha	Bořivoj Bičovský		280	190		x
Praha	Otto Bielfeldt	dříve Plzeň				*
Praha	Mendel Abraham Blumenfeld				150	

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Praha	J. A. Brandeis		240	x	x	x
Praha	Ferd. Cikanek	těž Cikánek a Schnitzel		150	120	80
Praha	Emanuel Dítě		220	170		
Praha	Heinrich (Jindřich) Eckert	těž Eckert a Müller'n	200	130	90	70
Praha	Hynek Fiedler		130	80	70	70
Praha	František Fridrich		200	130	100	80
Praha	Bedřich (Friedrich) Grünberger					80
Praha	Hassel (Friedrich Bernhard, Johann)		x	x	110	x
Praha	Amand Helm		280	x	x	x
Praha	Josef Heidl				130	100
Praha	Helios					70
Praha	Franz Hložek		250	170	x	x
Praha	Holoubek					90
Praha	F. Hora				100	
Praha	W. Horn		300	x	x	x
Praha	M. Klempfner	vzácněji Klemperer, těž Klempfner a Paul	240	150	80	60
Praha	Samuel Kohn		200	150	120	
Praha	Eduard Kremann/Křemen		300	220		
Praha	Jindřich Lachmann		200	140	100	
Praha	Langer a Pommerrenig		160	110	80	
Praha	Langhans a Beran				100	
Praha	J. F. Langhans	od 1886 těž Mariánské lázně, později další filiálky	x	x	90	70
Praha	Jan Maloch		300	x	140	
Praha	Karel Maloch					80
Praha	Antonín Markl		300	(*)	x	x
Praha	X. Massak					80
Praha	W. Melzer		230	150	x	x
Praha	J. Mulač				90	60
Praha	Richard Musil				140	100

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Praha	Maria Naser		230	130		
Praha	František Nešvara (Neschwara)				120	
Praha	Josef Novotný				130	
Praha	Obholzer a Schrenk				140	
Praha	August Ludwig Otto		250	160	100	x
Praha	Adolf Pech	později České Budějovice	250	(*)	x	x
Praha	Anton W. Pinkas	též Kolín, Kutná Hora			100	80
Praha	Karel Pták		250	170	120	100
Praha	Konrád Ferdinand Quast	později Písek	x		120	x
Praha	Ignác (Hynek) Rachota					70
Praha	Franz Rech			180	120	100
Praha	A. Řehula		250	170	120	x
Praha	Wilhelm Rupp		300	180	x	x
Praha	Schmitt				120	100
Praha	Josef Steffel		x	x	*	100
Praha	Ambrož Stretti		200	130	x	x
Praha	Stussak		*	*	120	80
Praha	František Šlechta		x	x	100	90
Praha	J. Tomáš		*	110	60	30
Praha	J. Ungar		270	170	x	x
Praha	Jindřich Veverka	též Müller a Veverka, později Kolín	220	170	x	x
Praha	J. Vogl					90
Praha	Ant. Wahner					90
Praha	Moritz L. Wambera		*	190	120	100
Praha	Alexander Wiesner	též Wiessner a Schnitzel		160	140	
Praha	Moritz L. Winter	též Gebrüder Winter	100	70	70	70
Praha	Jan Zámečník	též Zámečník a Tomáš				80
Praha	J. W. Zuna		250	170	120	100
Praha	Antonín Žák	též Hoppel a Žák	200	140	100	
Praha	Žák a Rachota				90	60
Praha	Jindřich Albert Adler				*	

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Praha	Vojtěch Bergmann				*	*
Praha	Adalbert Berka		*	*	*	
Praha	Rudolf Bock	těž Eduard Bock?			140	*
Praha	František Bohuslav					*
Praha	Anton Branke		*	*	*	
Praha	Moses a Jindřich Cohen				*	
Praha	Eduard Conrat					*
Praha	Josef Červinka			*		
Praha	Antonín Jan Dornhaus		*			
Praha	Franz Droege		*			
Praha	Eduard Wilhelm Dvořák		*			
Praha	Johann M. Ehrenberger				*	
Praha	Jan Farský		*			
Praha	Johann Mathias Feilner		*	*		
Praha	Moritz Friedenthal			*	*	*
Praha	Friedrich Fuchs				*	*
Praha	Gerstberger (Johann Paul, Karl)		*	*		
Praha	Gustav Gudera			*		
Praha	Lazar Guth		*	*		
Praha	Johann Hacker		*			
Praha	Hiecke		*	*		
Praha	František Holeček		*			
Praha	Gustav Horner			*	*	*
Praha	František Chalupa		*		*	
Praha	Terezie Chramostová		*			
Praha	Václav Kadeřábek				*	
Praha	Kalous (Josef a Jan)		*			
Praha	Karl Karrer		*			
Praha	Julius Kauders		*	*		
Praha	Eduard Knobloch				*	

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Praha	Ferdinand Knobloch					*
Praha	Daniel Kochlík				*	
Praha	Kössler			*		
Praha	Vladimír Kremer		*	*	*	
Praha	Hynek/Ignác Kšandr		*			
Praha	Josef Kunzfeld	později v Brně	*	*		
Praha	Kvieton		*	*		
Praha	Josef Macháček				*	*
Praha	Franz Novotný		*			
Praha	Jan Novotný		*	*		
Praha	Václav Pechan				*	*
Praha	Josef Pokorný		*			
Praha	František Popper					*
Praha	Johann Prudil		*			
Praha	Wilhelm Radnitz/Raudnitz		*		*	
Praha	Heinrich Röhrs		*			
Praha	Josef Romý/Remy		*			
Praha	Seidl		*	*	*	
Praha	Ferdinand Seifert		250			
Praha	Karl Scheine		*			
Praha	Ferdinand Schmidt		*			
Praha	Johann Andreas Schneider		*			
Praha	František Schnitzel				*	
Praha	Stegmann		*			
Praha	Alexander Schüsselbauer			*		
Praha	Šlik/Schlick		*			
Praha	Stanislav Štorch				*	
Praha	Antonín K. Švestka		*			
Praha	Math. Tollar		*			
Praha	Carl Wangberg		*			
Praha	Vilém (Vilmos, Wilhelm) Wietz	později Trnava, Písek	*	*		

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Praha	Wischata			*		
Praha	Wittler		*	*		
Praha	Josef Wolf		*			
Praha	Johann Wonesch				*	
Praha-Karlín	R. Habel					90
Praha-Smíchov	Josef Trausilek/Trousílek				80	60
Praha-Smíchov	Tomáš B. Žížala	později též Třebíč, Pelhřimov			100	80
Praha-Vinohrady	Krink	též Chrudim				60
Prostějov	Franz Fiedler					110
Prostějov	Neckář				130	90
Prostějov	Richter				130	
Prostějov	J. A. Sequardt				120	
Přerov	Johann Schmeiler				120	100
Roudnice	A. Schilder					90
Rovensko						
Rožnov p. R.	M. Lamberg		270	150	140	
Rožnov p. R.	S. Sinich				120	100
Rychnov (nad Kn.?)	Julius Roske			140		
Rýmařov	Franz Körner		*	160	140	120
Slaný	František Duras				120	90
Strakonice	Albert					80
Strakonice	Jaroslav Šrámek					90
Sušice	František Kneifel			190		
Sušice	Quast	Konrád Ferdinand, Marie, Gustav Adolf		160	140	110
Šumperk	J. Kunzfeld	filiálka Brna			130	100
Šumperk	Anton Glöckner	též filiálka Pardubice			130	100
Tábor	Alexander Seik		180	130	100	70
Tábor	Ignác Josef Šechtl (Schächtl)				100	60
Tachov	Ignaz Fleissner			140	120	
Tanvald	Johann Zeman	též Nová Paka, Vysoké nad Jizerou, Šumburk nad Desnou				70

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Telč	Eduard Josef Ehrlich				120	
Telč	F. P. Machatý					90
Teplice	Moritz Klempfner	později Praha	200	150		
Teplice	Carl Pietzner	množství filiálek po r. 1900			50	30
Teplice	Walter (Berta Walther)		200			
Teplice	Thiele (Adolf, Hugo)	těž Žatec, Ústí nad Labem	170	120	90	
Teplice	A. Briesemeister		*	*		
Teplice	E. Deplanque		*	*		
Teplice	Max Grüner				*	*
Teplice	Heinrich Horwitz		*	*	*	
Teplice	Theresia Köhler				*	*
Teplice	Franz Langmann				*	
Teplice	A. Müller			*	*	
Teplice	Paul Paetch					*
Teplice	V. F. Pobuda		*	*		
Teplice	Paul Popp					*
Teplice	Julius Richter		*	*		
Teplice	Robert Otto Riedel					*
Teplice	Adolf Rössle				*	*
Teplice	Josef Rudolf				*	
Teplice	Karl Saur				*	*
Teplice	J. Sequard					*
Teplice	Paul Schild				*	
Teplice	Ferdinand Schlesinger		*	*		
Teplice	Gebrüder Schlieder				*	
Teplice	H. Schneider	pod značkou Harfa?			*	
Teplice	Richard Schröer				120	
Teplice	Steiner a Oeuvray				*	
Teplice	Arthur Voigt					*
Teplice	Anton Weidel		*	*		
Teplice	Alex. Winckelmann		*	*		
Terezín	P. A. Zeibrdlich				120	90
Trutnov	A. Lehmann					70

město	ateliér	poznámka	1	1a	2	3
Trutnov	F. Pietschmann				100	
Trutnov	Anton Carl Pitzek	těž pobočka Janské Lázně			110	90
Trutnov	Robert Spatzier				90	70
Třebíč	Eduard Josef Ehrlich					90
Třebíč	František Knaus		200	160		
Turnov	Ferdinand A. Brožek	těž Rovensko pod Troskami, Kvasilov na Volyni; dříve Brno, později Jičín			130	100
Turnov	Antonín Krtička		250	180	130	100
Turnov	J. Šimon				100	70
Uherské Hradiště	Wilhelm Sonntag		250			
Ústí nad Labem	A. Berka				120	
Ústí nad Labem	Johann Edler von Schmidt					40
Valašské Meziříčí	J. Hybša					90
Vamberk	A. Novák					80
Varnsdorf	A. Schrauber	těž Rumburk				90
Velim	Václav Moryschka					*
Vimperk	M. Kopecký				*	*
Vrchlabí	Anton Erben				120	
Vrchlabí	J. Müller	těž Liberec, Jablonec?				
Vsetín	Ludwig Ulrichs					100
Vysoké Mýto	F. A. Brožek	těž Turnov			100	90
Znojmo	Šantrůček	těž filiálka Jindřichův Hradec	*	170	120	80
Znojmo	Silberstein					90
Žamberk	Woldemar Richard Mazura			160	130	110
Žatec	Carl L. Koch				100	80
Žatec	W. Langmann					70
Žatec	K. Müller		180	130		
Žatec	R. Schröer				100	
Žatec	S. Teller					70
Žatec	Thiele		200			
Židlochovice	Antonín Markl			(*)		

5. Literatura

Rudolf Berka: *Vodňanské fotoateliéry (nahlédnutí do jejich historie)*. Vodňany, Městské muzeum a galerie Vodňany, 2009.

Jitka Budinská: *Fotografie ze starých teplických ateliérů*. Teplice, Krajské muzeum, 1990.

Zbyněk Černý: *Příznivé světlo. Chebské fotografické ateliéry (1849–1945)*. Cheb, muzeum Cheb, 2016.

Alena Fojtášková: *Počátky fotodokumentace života a tradiční kultury na Valašsku*. Bakalářská diplomová práce FF MU, Brno 2013.

Zdeněk Javůrek a Jan Kotalík: *Písek ve fotografii 1860–1918*. Písek, 2007

Jičínští fotografové do roku 1945. Jičín, regionální muzeum a galerie, 2010.

Jaroslav Kocián: *Počátky fotografie na Těšínsku*. Bakalářská diplomová práce Institutu tvůrčí fotografie, Opava 2010.

Nad'a Kovaříková: *Živnostenská fotografie v Kolíně od počátků do 50. let 20. století*. Diplomová práce Institutu tvůrčí fotografie, Opava 2005.

Jan Lhoták: *Dějiny fotografie v Sušici*. Sušice: Muzeum Šumavy, 2010.

Karel Pletzer: *Československé fotoateliéry 1853–1929*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2001.

Emma Riedová: *Doba korzetů a honzíků*. Blogový příspěvek, dne 17. 3. 2020 dostupné z: <http://www.riedova.cz/doba-korzetu-a-honziku/>

Pavel Scheufler: *Pražské fotografické ateliéry 1839–1918*. Díl I, 1839–1889, a díl II, 1889–1918. Praha: Muzeum hl. m. Prahy, 1987.

Pavel Scheufler: *Historické fotografické techniky*. Praha, Artama 1993.

Pavel Scheufler: *Galerie c. k. fotografů*. Praha, Grada 2001.

Pavel Scheufler a Valburga Vavřínová: *Fotografické ateliéry na území zemí Koruny české*. Praha, Národní památkový ústav 2017.

Michaela Stejskalová: *Fotografie v Náchodě od počátku do 2. světové války*. Bakalářská diplomová práce Institutu tvůrčí fotografie, Opava 2008.

Tomáš Štanzel, Petra Vávrová: Přehled historických fotografických technik. In: *Historická fotografie*. Sborník pro prezentaci historické fotografie ve fondech a sbírkách České republiky, 2008/2009.

Vydáno v Mikulově = *Herausgegeben in Nikolsburg: mikulovské fotoateliéry a nakladatelství do roku 1945*. Mikulov, Regionální muzeum v Mikulově, 2014.

Luděk Wunsch: Staré fotografické ateliéry ve Slezsku. In: Třetí rozměr staré Opavy. Opavská kulturní organizace, 2016.